

**Pilar Vélez: «Una ascensió a la Sagrada Família i algunes reflexions»,
Serra d'Or, setembre de 2001, p. 43-47**

Cada època té unes creacions característiques. Cada obra és filla del seu temps. Però n'hi ha algunes que són fruit d'un temps molt llarg. Algunes creacions, com és el cas de certes empreses arquitectòniques –catedrals, monestirs, palaus...-, han adoptat la configuració que avui presenten després de molts segles de treballar-hi. Projectes d'aquest tipus actualment són impensables, car les grans empreses arquitectòniques del segle XX, gràcies a les noves aplicacions tècniques, demanen un temps de realització relativament curt. Tanmateix, a Barcelona tenim encara entre mans un projecte excepcional, sens dubte avui únic al món: el temple expiatori de la Sagrada Família, projectat pel gran arquitecte Antoni Gaudí.

La transformació i el progrés continuat de les obres de la Sagrada Família són cada cop més evidents. Només els darrers cinc anys s'han cobert les voltes de les naus laterals, s'han construït les voltes de la nau central i s'han col·locat les quatre columnes de pòrtic del creuer.

Considerant, doncs, més que superada la discussió estèril de si la Sagrada Família ha de continuar el seu curs, ara ja a l'inici del segle XXI, tenint present que és un projecte de relleu internacional iniciat fa dos segles i que va endavant gràcies a l'esforç dels ciutadans, sense comptar amb cap suport oficial, val la pena de parlar-ne i remarcar-ne certs aspectes.

La discussió al·ludida, sens dubte, en part era conseqüència de la laïcització de la societat que ha tingut lloc al llarg del segle XX, fet que ha comportat un descens notable de la creació en el terreny de l'art religiós. La Sagrada Família, per tant, no sols és una excepció, sinó probablement la més notable en l'àmbit internacional, si més no dins del món cristià.

L'art sacre no és moda, és veritat, però ben mirat cert tipus d'actitud no és res més que un prejudici absurd o absolutament buit. Gaudí era un catòlic i creient fervorós, i no per això se'l menysprea com a arquitecte genial que fou. El fet és que no solament la Sagrada família és el projecte religiós en curs de més envergadura, sinó un dels projectes més singulars per la seva complexitat i la seva *gosadia* estructural –i, consegüentment, també tecnològica- d'arreu del món.

La Sagrada Família és un bon exponent de l'aplicació de les noves tecnologies informàtiques en el camp de la construcció. L'equip d'arquitectes i tècnics que, dirigit i coordinat per Jordi Bonet des del 1985, porta endavant el seu projecte gràcies a una recerca intensiva i a càlculs complexíssims que permet la informàtica més sofisticada, és capaç de traduir i fer realitat tot allò que Gaudí va crear en els seus models de guix i les seves maquetes, car ha estat possible retrobar, tot deduint-les, les seves modulacions i proporcions.

Maquinària dirigida per ordinadors ja possibilita també tallar, i donar-hi forma, certes peces de mida real, és a dir, més que gegantina, que han de conformar el temple. Sens dubte, un projecte tan excepcional com va plantejar-se Gaudí havia de necessitar molts anys per a fer-se realitat. Ell n'era ben conscient en dedicar gairebé una tercera part de la seva vida professional exclusivament al temple, a fi de deixar prou elements enllestits perquè els successors poguessin continuar la seva tasca. Tanmateix, és cert que mai s'hauria pogut dur a terme millor que ara una empresa de tanta complexitat estructural com aquesta, gràcies als mitjans revolucionaris aplicats des dels darrers decennis. Sembla, doncs, que el projecte de Gaudí havia d'arribar fins a una època en què finalment fos més fàcil traduir a la realitat uns càlculs que per a alguns poden semblar encara veritables somnis, cosa de màgia. És, doncs, aquest el temps de continuar tirant endavant tot aquest conjunt d'idees i treballs que constitueix la Sagrada Família.

Actualment, passejar sota les voltes de les naus laterals o, millor encara, enfilar-s'hi és una experiència insòlita i corprenedora: llum, volum i so, tot adquireix una dimensió impensada que Gaudí, en canvi, sembla que ja havia previst.

Només alguns elements de rematament dels pinacles o dels campanars, de vidre venecià de forta intensitat cromàtica, contrasten amb la profunda i cercada austeritat del temple i els seus materials fonamentals: la pedra, el ferro, el pòrfir, el basalt, etc. Perquè l'estructura gaudiniana és una obra que depassa la dimensió cronològica i estilística amb la seva genialitat, mentre que els detalls ornamentals afegits responen al seu temps i per això potser caldria fer una reflexió sobre la manera d'actualitzar-los més d'acord amb la imatge general. Però l'obra del gran temple barceloní no acaba amb l'estructura, car també calia fer realitat el seu discurs iconogràfic. Sempre s'ha comptat amb la col·laboració d'artistes que se n'han ocupat. Ara bé, des de fa quinze anys el gran protagonista n'ha estat l'escultor Josep M. Subirachs, que des del 1986 s'ha fet càrrec del gran conjunt escultòric de la façana de ponent dedicada a la Passió de Jesucrist, en la qual ja s'han col·locat més d'un centenar d'escultures de pedra.

Ara Subirachs treballa en la figura del Crist Ressuscitat, de set metres d'alçada, de bronze, que ha de coronar el punt més alt de la composició de la façana. A tot aquest conjunt només restarà afegir-hi la sèrie dels vint-i-quatre profetes que s'han de disposar dins la galeria que resta per construir damunt el frontó. Un caràcter d'austeritat extrema predomina en totes les imatges, que tradueixen la gravetat de la narració evangèlica de la passió de Jesucrist i s'hi adiuuen, en forta contraposició amb l'ensucrada façana del Naixement, i alhora constitueix un conjunt monumental únic dins del camp de l'escultura occidental de la segona meitat del segle XX.

Un altre element singular d'aquest conjunt de ponent, que contribueix a reforçar-ne el caràcter vigorós i enèrgic alhora, són les tres grans portes de bronze: la porta nord, dedicada a la Dormició dels apòstols a Getsemaní (1992-1994); la porta sud, dedicada a la Coronació d'espines i als episodis d'Herodes (1995-1997) i de casa de Pilat; l'entrada principal al mig de les anteriors, constituïda per dues portes només separades pel mainell (1997-2000). Totes dues estan cobertes de manera exclusiva per versets de l'Evangelí –en una el de Sant Mateu i a l'altra el de Sant Joan –, que comencen amb el diumenge de Rams i segueixen tota la passió de Crist, recorrent el text –unes deu mil lletres esculpides– que apareix repartit en les dues fulles de cada porta central.

Aquest devessall tipogràfic evoca la imatge d'un gegantí llibre obert, en què la lletra –i per tant el missatge que aquesta proclama– esdevé la protagonista. Tot això ja vaig apuntar-ho en aquesta mateixa revista fa uns quants anys, per bé que aleshores el conjunt no estava del tot enllestit. Ara, un cop acabat i instal·lat definitivament, esdevé evident que l'obra de bronze de Subirachs a la Sagrada Família, dins també de la seva especificitat, és un dels exemples contemporanis de més magnitud i qualitat, i que l'energia pròpia d'aquest metall, treballat a manera de tapís en relleu, es fon completament amb la de la pedra de les imatges, alhora que hi suscita un contrast notable.

Però a la primavera del 2001 ja podem gaudir d'una altra col·laboració notable, que veurem acabada del tot només d'aquí a uns quants mesos. Em refereixo a la composició del gran vitrall emplomat de la façana de ponent mateix, dedicat a la Resurrecció de Crist, obra de Joan Vila-Grau, el que no necessita cap presentació com a pintor i vitraller.

En aquest cas, Vila-Grau ha sabut fondre més que mai en el seu projecte el seu fer de pintor i de vitraller. En realitat, aquest projecte de grans dimensions és un gran finestral compost de quinze obertures enmig de l'estructura pètria, concebudes per l'artista com un sol vitrall, el qual resta coronat per una gran peça el·lipsoïdal de sis metres per tres, font d'un gran esclat de llum, símbol del triomf de Crist sobre la mort.

Sens dubte, aquest gran conjunt és tot un repte, des de la proposta fins a la instal·lació mateixa. Vila-Grau ha optat per una composició cromàtica totalment abstracta que enllaça amb la sobrietat del temple comentada més amunt, i que alhora permet traduir el sentit de la força que representa per als cristians la resurrecció de Jesucrist. Una explosió de llum que va prenent força des de les obertures inferiors –amb tons més foscos: ocres, vermellors, terres, verdors– fins a l'esmentat el·lipsoide que presideix el conjunt, on predominen els vidres transparents impresos de totes menes i amb textures diverses que afavoreixen la vibració de la llum i que, emmarcats per altres vidres de colors, tradueixen perfectament l'esmentat sentit lumínic de la Resurrecció. És, en definitiva, un gran mural pictòric, amb tècnica de vitrall, que

gràcies a la disposició dels ploms que, més enllà de la seva funció de suport, s'adapten a la creació plàstica sense esforç, esdevé una composició de vidre d'una qualitat plàstica indiscutible.

Cal afegir que completen aquest gran vitrall dos de laterals, que corresponen als finestrals neogòtics i que s'adiuen amb l'efecte del conjunt principal i el complementen. Sens dubte, quan totes les vidrieres siguin col·locades dins del joc de volums creat per la mateixa pedra tal com el va concebre Gaudí, el vitrall assolirà una dimensió encara més excepcional per la interrelació amb l'estructura de l'edifici i ens permetrà comprovar com un projecte de la magnitud de la Sagrada Família pot ser continuat durant molts anys per artistes ben diferents, que saben acoblar-se amb tota la seva personalitat i la seva creativitat plena dins d'una obra concebuda per un altre. Així, doncs, val la pena no perdre de vista el camí que recorre aquest gran temple barceloní, un dels punts més característics del perfil arquitectònic de la ciutat.